

Nemzeti Közszolgálati Egyetem
Államtudományi és Közigazgatási Kar
Közigazgatás-tudományi Doktori Iskola

PhD Disszertáció

**A hontalanság kezelése Európában:
EU jogi és emberi jogi megközelítésből**

Tézisfüzet

Konzulens:

Dr. habil. Gombos Katalin, egyetemi docens
Nemzeti Közszolgálati Egyetem

Szerző:

Berényi Katalin, doktoranda
Nemzeti Közszolgálati Egyetem

Budapest, 2018

1) A téma aktualitása

A Hontalan Személyek Jogállásáról szóló Egyezmény 1. cikke értelmében a „*hontalan személy olyan személyt jelent, akit egy állam sem tart saját joga alapján állampolgárának.*” A hontalan személy tehát nem rendelkezik állampolgársággal, ezáltal egyetlen államhoz sem fűzi jogi kötődés, sehova sem tartozva igazán. A hontalanság napjaink egyik legsürgetőbb emberi jogi problémája, mégis egy többnyire rejtett jelenségről beszélhetünk. Sokan úgy gondolják, hogy a hontalanság kizárólag a fejlődő országokat érinti, miközben hontalan személyek generációi élnek le egész életüket effektív (működő) állampolgárság nélkül, szenvedve hontalanságuk következményeitől fejlett országokban is, ideértve európai országokat, amelyek közül többen az Európai Unió, valamint az Európa Tanács tagállamai. Az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága (UNHCR) becslései alapján a hontalanság napjainkban 10-12 millió személyt érint világszerte, akik közül 600,000 személy Európában él, ahol a hontalanság esetei továbbra is napvilágot látnak. Európában a hontalanság egyrészt olyan populációkat érint, akik generációk óta egyazon országban élnek, másrészt olyan személyeket, akik a közelmúltban érkeztek Európába a vegyes migrációs áramlások közepette, akik vagy már a származási országukból történt elindulásukat megelőzően, vagy azt követően váltak hontalanná. A hontalanság mértékére, társadalmi beágyazottságára és sokszínű jellegére való tekintettel elmondható, hogy a hontalanság továbbra is az egyik legfőbb emberi jogi kihívást jelenti Európában, amelyet szükséges lenne fokozottan előtérbe helyezni Európa (és az EU) politikai napirendjén.

Annak ellenére, hogy ez a disszertáció alapvetően a nem-menekült hontalan személyek helyzetének kezelésére irányul, szükségesnek tartom kiemelni a hontalanság és a kényszerű migráció, illetve tömeges elvándorlás közötti vitathatatlan összefüggést, amelynek figyelembe vétele elengedhetetlen a közelmúltbeli menekültválság és az Európába történt tömeges beáramlás mélyebb vizsgálatakor. A jelenség mértékének érzékeltetése céljából elmondható, hogy az Európában lezajlott menekültválság tetőzése idején a Hontalansággal és Befogadással Foglalkozó Intézet (Institute on Statelessness and Inclusion) adatai alapján a 2015-ben és 2016 elején érkezett 1.2 millió menedékkérő 3%-a esetében merült fel állampolgársággal összefüggő nehézség.

2) A tudományos probléma megfogalmazása

Az EU hatásköre a hontalanság tárgyában sokak által vitatott. Ezért a tagállami jogalkotók, jogalkalmazók és politikai döntéshozók jellemzően úgy gondolják, hogy az állampolgárság hiányával összefüggő kérdések állampolgársági ügyekként továbbra is a (tag)állami szuverenitás tárgyát képezik. Ebből kifolyólag gyakran elmulasztják figyelembe venni azoknak a személyeknek a sérülékeny helyzetét, akiket egyetlen állam sem ismer el saját állampolgárának. A döntéshozók ezáltal nem rendelkeznek megfelelő törvényi és szakpolitikai keretokről, amelyek a hontalan személyek, mint alapvető jogokkal rendelkező személyek, azonosítását, védelmét és az őket is érintő ügyekbe történő fokozottabb bevonását szolgálnák az EU tagállamaiban.

Az univerzális és regionális emberi jogi rendszer az elmúlt időszakban jelentős fejlődésen ment keresztül, amelyet alátámaszt az azokat ratifikáló részes államok igen magas száma, amelynek az egyezmények végrehajtása szempontjából van kiemelkedő jelentősége. Ezek az emberi jogi instrumentumok alapvetően minden személyre azonos mértékben vonatkoznak, ideértve az effektív (működő) állampolgárságot nélkülözőket is. Az emberi jogok terén lezajlott fejlődésnek tehát a hontalan személyekre is ki kell terjedniük, oly módon, hogy az őket is megillető szociális, politikai, gazdasági és kulturális jogokat szabadon gyakorolhassák. Számos emberi jogi instrumentum, amelyek közül néhányat az EU összes tagállama ratifikált, rendelkezik *az állampolgársághoz való jogról, valamint a diszkrimináció tilalmáról*, amelyek szorosan összefüggenek a hontalansággal és annak kiküszöbölésével. Azáltal, hogy a (tag)államok csatlakoztak ezekhez az emberi jogi instrumentumokhoz, elfogadták azok rendelkezéseinek betartását, amely nemzetközi kötelezettségeket keletkeztet a részükre, amelyekkel összhangban kell cselekedniük a későbbiekben. A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy a tagállami szintű jogalkotás során tekintettel kell lenniük arra, hogy egy adott törvénytervezet az általuk ratifikált nemzetközi egyezmények által garantált emberi jogok gyakorlását mennyiben befolyásolja. Ennek következtében az állami szuverenitás szükségszerűen csökken az államok nemzetközi egyezményekhez történő csatlakozása nyomán. Továbbá a nemzetközi emberi jogi rendszer fejlődése eredményeként a természetes személy is a nemzetközi jog alanyává vált, amely számottevően korlátozza az államok mozgásterét az emberi jogokkal kapcsolatos kérdésekben, ideértve az állampolgársághoz való jog érvényesítését a hontalanság kiküszöbölésében.

Annak ellenére, hogy az EU felszólította a tagállamait az ENSZ hontalansági egyezmények ratifikálására, néhány EU-tagállam mégsem kíván csatlakozni ezen egyezményekhez különböző megfontolásoktól vezérelve. Ennélfogva a legfontosabb kutatási probléma, amelyet megkísérellek megválaszolni, arra irányul, hogy az EU milyen módon tudna hatni a hontalanság tagállami kezelésére az EU jog alkalmazásán keresztül egy alapjogi megközelítést alkalmazva, arra kötelezve a tagállamait, hogy olyan tagállami szintű törvényi keretet hozzanak létre, amelyen keresztül teljes körűen megvalósulhatna közös minimum szabályok betartása, az érintett személyek azonosítása, valamint az azonosított személyek részére nyújtott védelmi státusz biztosítása. Jellegeből adódóan úgy gondolom, hogy egy uniós irányelv alkalmas lenne arra, hogy kötelezze a tagállamokat egy a fentiekkel összefüggő EU-harmonizált keretrendszer tagállami szintű végrehajtására és ezáltal az EU területén tartózkodó hontalan személyek azonosítására és fokozottabb védelmére.

3) Fő hipotézisek

Ez a disszertáció elsődlegesen az EU hontalansággal összefüggő, már létező szakpolitikai és jogi eszközeire kívánja felhívni a figyelmet, megvizsgálva további potenciális szakpolitikai, jogi és érdekképviselői csatornákat, egy hangsúlyosabb EU-s külpolitikai fellépést sürgetve e téren. A dolgozat központi kérdése arra irányul, hogy vajon egy EU-szinten harmonizált közös minimumszabályok, hontalanságot megállapító eljárás és hontalanság-specifikus védelmi státusz bevezetését előirányzó uniós irányelv elfogadása lehetővé tenné-e az Európában élő hontalan populációk és a közelmúltban migrációs kontextusban érkezett személyek hontalansága nyomán felmerülő szakpolitikai kihívás hatékonyabb kezelését. Értekezésemben amellet igyekszem érvelni, hogy az EU rendelkezik hatáskörrel a hontalan személyek emberi jogai margóján, nem csupán a migrációs kontextusban, de az egyenlőség és a diszkrimináció tilalma jegyében is, amely meggyőződésem a doktri disszertációm gerincét képezi. Emellet értekezésemben annak a meggyőződésnek adok hangot, hogy a hontalanság jelentette kihívások az EU emberi jogi prioritásainak és azokhoz kapcsolódó szakpolitikai és érdekképviselői eszközeinek újrapozicionálásához vezetnek, amely egy közös stratégiai gondolkodást tesz szükségessé a döntéshozók részéről.

Ez a disszertáció tehát alapvetően ezekre az összetett problémákra kíván reflektálni a következő négy hipotézist alkalmazva.

- 1. hipotézis:** *A tagállamok eltérő hozzáállása a hontalanság kezeléséhez egy EU-szinten harmonizált jogi keret elfogadását teszi szükségessé, amely a hontalan személyekkel történő bánásmódra vonatkozóan közös minimumszabályokat, hontalanságot megállapító eljárást és az ennek eredményeként azonosított hontalan személyek részére hontalanság alapján nyújtott védelmi státuszt irányozna elő és amely egy másodlagos uniós jogforráson, egy uniós irányelven keresztül kerülne elfogadásra.*
- 2. hipotézis:** *A Lisszaboni Szerződés 18. cikke a Szerződés 67. cikkének (2) bekezdésével együtt a Szerződés kellő potenciállal rendelkezik a hontalan személyek alapvető jogai védelmének érvényesítéséhez az egyenlőség és diszkrimináció-tilalom jegyében, illetve akár jogalapot is nyújthat az említett irányelv elfogadásához, különösen azáltal, hogy a 18. cikk rendelkezik az állampolgárságon alapuló diszkrimináció tilalmáról, amelyet az EU Alapjogi Kartája is kimond 21. cikkének (2) bekezdésében.*
- 3. hipotézis:** *A nem állampolgárság (non-citizenship) súlyos emberi jogi jogsértésnek tekinthető több szempontból is; egyrészt ellentmond az állampolgársághoz való jognak, másrészt az egyenlőséghez való jognak és a diszkrimináció-tilalmának, így a “nem-állampolgárság” jelentette kihívást e jogsértések fényében szükséges kezelni az egyenlőség és diszkrimináció-tilalom jegyében, egy fokozottabb emberi jogi megközelítést alkalmazva a nem-állampolgárok ügyében, akik alapvető jogokkal rendelkeznek az EU-ban.*
- 4. hipotézis:** *A hontalanság felszámolása az EU emberi jogi cselekvésének kiemelten priorizált területévé kell válnia idővel, különös tekintettel az in situ hontalan személyek védelmére, mind az EU tagállamaiban, mind pedig harmadik országokban.*

Szerzőként elsősorban ezekre a kihívásokra fogok reflektálni és megoldásokat javasolni.

4) Kutatási kérdések és kutatási célok

Ez a dolgozat a kutatás tárgyát kétféle megközelítésből veszi górcső alá; egyfelől megoldásokat kíván javasolni mind szakpolitikai, mind EU-jogi megközelítésből, miközben a hontalanságot emberi jogi jogsértésként értelmezve egy hangsúlyos emberi jogi megközelítést alkalmaz. E megfontolásból a disszertáció azt tűzte ki célul, hogy a dolgozat végén egy olyan normatív modellt javasoljon, amely a jövőben alapját képezheti egy uniós irányelvnek, amely egy EU-szinten harmonizált keretrendszer létrehozását irányozná elő a tagállamok hontalansághoz való eltérő hozzáállása, valamint a meglévő hiányosságok tükrében. Ez az

irányelv arra ösztönözné a tagállamokat, hogy tagállami szinten alkalmazzanak közös minimumszabályokat a hontalan személyekkel történő bánásmódra vonatkozóan, hontalanságot megállapító eljárást, valamint egy olyan védelmi státuszt, amelyre a hontalanság megállapítása nyomán válna jogosulttá az érintett hontalan személy.

E tekintetben szükséges hangsúlyozni, hogy jelenleg számottevő különbségek figyelhetők meg a tagállamok gyakorlatában és jogalkotásában a hontalan személyekkel történő bánásmódban, ahogyan a hontalanságot megállapító eljárások meglétében és elérhetőségében is, amely nem teszi lehetővé a hontalan személyek számára, hogy hasonló védelemben részesüljenek az EU tagállamaiban. Ezért azt szeretném megindokolni, hogy a hontalan személyek azonosítását és védelmét szolgáló EU-szinten harmonizált keretrendszer kidolgozása és elfogadása miért jelentene egy előremutató lépést az EU szempontjából. Továbbá szemléltetni fogom a nem-állampolgárság és a roma hontalanság hatásait Európában, lehetséges megoldásokat javasolva, amelyek az EU elemi érdekeit is szolgálnák hosszú távon.

Kitekintés gyanánt kilátásba helyezem, hogy az EU-harmonizált közös minimumszabályok elfogadásán túl az ENSZ hontalansági egyezmények teljes körű végrehajtásának elősegítése nem csupán az EU tagállamai területén kell, hogy érvényesüljön, hanem harmadik országokban is a diszkriminatív állampolgársági törvények és a közelmúltbeli menekültválság hatásai, ideértve a hontalanságot, mérséklése céljából. Kifejtem, hogy ennek sikere milyen módon gyakorolna hatást hontalan emberek milliói életére, különös tekintettel a szíriai állampolgárságot nélkülöző szíriai kötődésű kiskorú menekültekre, hogy esélyt kapjanak egy tartalmas életre és visszatérhessenek idővel otthonukba, Szíriába, számot tartva szír állampolgárságukra a háború utáni rendezés és újjáépítés idején. Ezt követően szemléltetem, hogy az EU hogyan vállalhatja szerepet a hontalanság felszámolásával kapcsolatos erőfeszítésekben, azáltal, hogy saját jogelvei előmozdítására törekszik olyan harmadik országokkal szemben, amelyek a hontalanság újratermelődésében érdekeltek a meglévő status quo fenntartásán keresztül az adott társadalomban. E tekintetben úgy gondolom, hogy az EU kénytelen lesz felvállalni egy proaktívabb szerepet a hontalanság elleni küzdelem margóján, mind EU szinten, mind a tagállamok szintjén, mind pedig harmadik országokkal szemben, valamint az EU bővítés kontextusában.

5) Kutatásmódszertan

A disszertációban elvégzett elemzés elsősorban felfedező és kvalitatív jellegű volt, azt a célt szolgálva, hogy a kutatás keretében főbb megállapításokat és lehetséges megoldásokat fogalmazzak meg a hontalanság kezelésére Európában. A dolgozat céljaira való tekintettel a kutatási módszerek széles körét alkalmaztam, miközben igyekeztem egy emberi jogi megközelítést szem előtt tartani a kutatás során, elválasztva az alapvető jogok gyakorlásának képességét az állampolgárság birtoklásától. A kutatás kezdeti szakasza kvalitatív, szekunder kutatásból állt, amely arra irányult, hogy jobban megértsem a hontalanságot kiváltó okokat és elképzeléseket, azért, hogy betekintést tudjak adni a későbbiekben az ENSZ hontalansági egyezményei végrehajtásában fellelhető következtelenségekre az EU-ban, rámutatva a tagállami gyakorlatokban fellelhető negatív trendekre. E célból áttekintettem az ENSZ hontalansági egyezményeit, az EU jogi eszközöket és a tagállamok állampolgársági törvényeit, teret engedve az előzetes feltevéseim kialakulásának a témában. Mindeközben összehasonlító kutatást végeztem a meglévő hontalanságot megállapító eljárásokról, szemléltetve az eltérő modelleket.

Kvalitatív adatgyűjtésem tárgyát szakértői ülések alkalmával csoportbeszélgetések, valamint egyéni interjúk képezték olyan szakemberekkel, akik hontalan személyekkel dolgoznak. Ezt rendszeres, a témával közvetlenül foglalkozó szakértőkkel folytatott beszámolók egészítették ki, amelyek lehetőséget adtak arra, hogy megosszam a kutatásom során megfogalmazott főbb megállapításokat a témavezetőmmel, szakértő kollégákkal, valamint akadémikusokkal (nemzetközi) konferenciák és kétoldalú konzultációk alkalmával. A rendszeres szakértői egyeztetéseket abból a célból folytattam, hogy teret engedjek a konstruktív észrevételeknek és elkerüljem annak a lehetőségét, hogy elfogultságot tanúsítsak a kutatásom során.

Az alkalmazott kvantitatív kutatási módszerek arra szolgáltak, hogy nagyságrendileg szemléltessék a hontalanság jelenségének globális, regionális és ország-specifikus mértékét és kiterjedését, ideértve kormányzati statisztikákat és olyan adatokat, amelyek nemzetközi és civil szervezetektől származnak. Mindez lehetővé tette, hogy fényt derítsek a témával összeüggő regionális trendekre és tagállami gyakorlatokra, ideértve a hontalanságot megállapító tagállami eljárások kapcsán, például, az Európai Migrációs Hálózat által köröztetett ad hoc kérdőíveken keresztül. Mindemellett fontos és szükséges megjegyezni, hogy Európában igen kevés megbízható adat áll rendelkezésre a hontalan személyek számával és a hontalan populációk összetételével kapcsolatban. Ráadásul az elszórtan fellelhető adatok

többnyire nem nemi és/vagy életkori lebontásban szerepelnek, amely fontos lenne a jelenség és annak tagállamonként eltérő jellegének kezeléséhez az Európai Unióban.

A Nemzetközi Bíróság, az Európai Unió Bírósága, valamint az Emberi Jogok Európai Bírósága hontalansággal összefüggő esetjogának áttekintése, illetve a tagállamok bíróságai által hozott hontalansághoz kapcsolódó bírói ítéletek feldolgozása az első lépésnek bizonyult ahhoz, hogy feltárjam a bírói ítéletekben fellelhető pozitív elmozdulást a hontalanság tárgyában Európában. Emellett kiterjedt kutatást végeztem a témában jegyzett könyveket, akadémiai irodalmat és internetes forrásokat tanulmányozva, azzal a céllal, hogy megértssem a nemzetközileg elismert, hontalanságot az európai kontextusban kutató szakértők és gyakorlati szakemberek tapasztalatát és nézőpontját a hontalanság jelentette kihívásokat illetően. Ez rendkívül fontosnak bizonyult a tagállami gyakorlatok kapcsán felmerülő kihívások és uniós joghézagok azonosítása nyomán kialakult előzetes felvetéseim és elképzeléseim szempontjából. Továbbá az ENSZ, az EU és az Európa Tanács mechanizmusai és eszközei közötti szinergiák vizsgálata további potenciális együttműködési lehetőségeket tárt fel.

Abból a célból, hogy a hontalanság európai eseteit globális kontextusban elhelyezzem, a kutatásom következő szakaszában az EU harmadik országokkal folytatott külső emberi jogi cselekvése margóján a hontalan személyek emberi jogai előmozdításában felvállalható érdekképviseleti szerepének lehetőségét elemeztem mélyebben. E kutatás nyomán arra kerestem a választ, hogy az EU hogyan tudná az érintett harmadik országokban előmozdítani a hontalansággal összefüggő uniós jogelvek érvényesülését, így például a nemi egyenlőség elvét a nemi alapon diszkrimináló állampolgársági törvényekben bővelkedő MENA térségben. Ezirányú elemzésem tárgyának azokat a harmadik országokat választottam, amelyek a hontalan populációk fennmaradását propagálják, miközben (hontalan) menekülteket fogadtak be a menekültválság időszakában olyan országokból, amelyekben a hontalanság hasonlóan súlyos probléma, ideértve Szíriát, Jordániát és Libanont. Ezekben az országokban máig olyan diszkriminatív állampolgársági törvények vannak életben, amelyek kizárólag az apának teszik lehetővé az állampolgárságuk átörökítését. Igyekeztem tehát minél teljesebb képet kapni a releváns uniós külpolitikai keretrendszeréről, amely kitérhetne a hontalanság felszámolására, a hontalansággal összefüggő uniós jogelvekre és egyéb szakpolitikai eszközökre.

A dolgozat során igyekeztem következetesen végigvezetni egy emberi jogi megközelítést, miközben a különösen sérülékeny helyzetben lévő hontalan személyek jogaival és védelmével kapcsolatban felmerülő kérdésekkel foglalkoztam. E célból az alapvető jogok nyomon követése elengedhetetlen volt az olyan nyugtalanító emberi jogi fejleményekről való folyamatos tájékozódáshoz, amelyek következtében esetleg felmerülhet a hontalanság lehetősége az EU tagállamaiban. Ennek során minden olyan eseményt górcső alá vettem, amely kihatással lehet az alapvető emberi jogok védelmére egyrészt a nemzetközi emberi jogi standardokat szem előtt tartva, másrészt mérlegelve, hogy bizonyos események befolyásolják-e a tagállami kormányok képességét és elszámoltathatóságát az alapvető emberi jogok tiszteletének betartásában. E tekintetben az Európai Hontalansági Intézet (ENS) blogbejegyzései, valamint a Hontalanügyi és Befogadási Intézet (ISI) havi hírlevele az aktuális fejleményekről fontos információforrást jelentett.

Az emberi jogi megközelítésen túl *nemi alapú megközelítést* is alkalmaztam, legfőképp azzal a céllal, hogy a ma is majdnem 50 ország állampolgársági törvényében fellelhető nemi alapú diszkrimináció európai kihatására érdemben reflektáljak. Ennek azért van különös jelentősége, mert sok érintett ország a MENA (Közel Kelet és Észak-Afrika) régióba tartozik, amely a diszkriminatív törvények nyomán továbbra is nagyszámú hontalan esetet eredményez, amelyek nyomán sok érintett személy a Közel-Keleten elhúzódó válságok közepette szintén elvándorol származási/tartózkodási országukból. Ezen kívül az is indokolta a nemi alapú megközelítés alkalmazását a munkámban, hogy reflektáljak a hontalan nők sérülékeny helyzetére Európában és a nemi alapú akadályokra, amelyekkel a hontalan nők szembesülnek, abból a célból, hogy individualizált intézkedések foganatosítását javaslom a munkaerőpiaci integrációjukhoz egy esettanulmányon keresztül, illetve hogy rámutassak annak fontosságára, hogy a felvázolt EU-szinten harmonizált hontalanságot megállapító eljárás figyelembe vegye a nők sérülékeny helyzetét.

6) A disszertáció struktúrája

A dolgozat 14 fő részből áll. A disszertáció elején, a *Bevezetés* arra szolgál, hogy egy rövid áttekintést nyújtson a téma aktualitásába, a témaválasztás okaiba, a tudományos probléma megfogalmazásába és a fő hipotézisekbe, amelyekre a disszertáció során reflektálni fogok és amelyek nyomán főbb megállapításokat fogalmazok meg.

Az *Első Fejezet* összefoglalja a kutatási tervet, kitérve a főbb kutatási kérdésekre, kutatási célokra, kutatómódszertanra, a dolgozat struktúrájára, valamint azok határaitra.

A *Második Fejezet* áttekintést nyújt a szakirodalomról, amelyet kutatásom során felhasználtam, felvázolva a kutatási területtel összefüggő hézagokat és további kutatási lehetőségeket.

A *Harmadik Fejezetben* egy elméleti keretrendszer kerül kifejtésre, amely alkalmas lehet arra, hogy mélyebb megértést és kellő elméleti alapot szolgáltatson a dolgozatban alkalmazott emberi jogi megközelítéshez.

A *Negyedik Fejezet* szemlélteti a hontalanság európai kontextusát, magyarázattal szolgál a *de iure*, *de facto*, illetve az *in situ* és a migrációs kontextusban felmerülő hontalanság fogalmi között, valamint a hontalanság okait tárgyalja az EU vonatkozásában.

Az *Ötödik Fejezet* az Európában élő hontalan populációk sajátos helyzetét foglalja össze, ideértve a Baltikumban élő nem állampolgárok, a hontalan romák és a hontalan menedékkérők sajátos helyzetét, mind az EU-ban, mind pedig a tagjelölt országokban. Ezen kívül az állampolgársághoz való jog kerül megtárgyalásra a hontalanság és az emberi jogok összefüggésében, amely a dolgozatban alkalmazott emberi jogi megközelítés alapját képezi.

A *Hatodik Fejezet* felvezeti a hontalansághoz kapcsolódó nemzetközi egyezmények keretrendszerét, szemléltetve a Nemzetközi Bíróság releváns esetjogával.

A *Hetedik Fejezet* az Európa Tanács égisze alatt elfogadott, az állampolgársághoz való joghoz kapcsolódó regionális emberi jogi egyezményeket járja körbe, demonstrálva az Emberi Jogok Európai Bírósága gazdag esetjogát a kutatási téma margóján.

A *Nyolcadik Fejezet* áttekintést kíván nyújtani a hontalansággal összefüggő EU jogi eszközökről, valamint az EU Bírósága joggyakorlatának állampolgársággal összefüggő érdekesebb eseteiről, rámutatva az Emberi Jogok Európai Bírósága és az EU Bírósága közötti összefüggésre is, azzal a céllal, hogy rámutassak az e nexusból származó lehetőségekre az emberi jogok előmozdítása terén.

A *Kilencedik Fejezet* az EU tagállamaiban bevezetett hontalanságot megállapító eljárásokra reflektál, jó gyakorlatokat azonosítva két esettanulmányon keresztül (a magyar és az olasz eljárásokon keresztül).

A *Tizedik Fejezetben* bemutatom az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága (UNHCR) kiemelt szerepét az ENSZ hontalansági egyezményei mind teljesebb körű végrehajtásában és ezáltal a

hontalanság visszaszorításában érdekelt részes államok tanácsadásában a hontalansággal összefüggő jogalkotási kérdésekben, valamint az Európai Hontalanügyi Hálózat (ENS) és a Hontalanügyi és Befogadási Intézet (ISI) hiánypótló munkáját.

A *Tizenegyedik Fejezetben* egy uniós irányelv alapjául szolgáló normatív modellt helyezek kilátásba, amely egy közös minimumszabályokból, hontalanságot megállapító eljárásból és védelmi státuszról álló, EU-szinten harmonizált keretrendszer elfogadását irányozná elő a tagállamok részére.

A *Tizenkettedik Fejezet* az EU-ban megjelenő hontalanság külső dimenziójával foglalkozik, kifejtve, hogy az EU hogyan tudná hasznosítani a meglévő eszközeit a hontalan személyek védelme előmozdításában és a hontalanság esetei csökkentéséhez a határain túl, azáltal, hogy előmozdítja az említett jogelveit az érintett harmadik országokban.

A dolgozatot a kutatás nyomán megfogalmazott *összegzés, tudományos eredmények és ajánlások* zárják. A *Függelékben* először egy *Glosszárrium* szerepel, amely az Olvasó mélyebb megértését szolgálja a disszertációban széles körűen alkalmazott kifejezések kapcsán. Ezután egy Bibliográfia következik, amely felsorolja a kutatás során feldolgozott szakirodalmat a teljesség igényével, majd a *Táblázatok és Ábrák Listája* kerül megjelenítésre. A dolgozat végén a már megjelent és a még megjelenésre váró tanulmányaimat összegző *Publikációs Lista* szerepel, illetve a munkásságomat röviden összefoglaló *Önéletrajz*.

7) A doktori kutatás korlátai

A doktori kutatásom kapcsán három jelentős korlátot emelnék ki. Először, mindamelllett, hogy a dolgozat regionális fókusza az európai kontinens, ahelyett, hogy az Európa Tanács tagállamait vizsgáltam volna, amely nemzetközi szervezetnek szélesebb a tagsági köre, mint az EU-nak, ahogyan több állampolgársággal és hontalansággal foglalkozó instrumentummal is rendelkezik, arra voltam kíváncsi, hogy az EU hogyan tudná hatékonyabban kezelni a hontalanságot a tagállamai területén, uniós jogalkotói szemmel. Részben az indokolta a döntésemet, hogy annak ellenére, hogy az EU tagállamai egyidejűleg mind az Európa Tanács tagjai és ezért számos emberi jogi egyezményt ratifikáltak és hajtottak végre, a hontalansághoz fűződő egyezményeknek mégis rendkívül alacsony a ratifikációs arányuk, amely jelentősen megnehezíti a végrehajtásukat Európában, amely fokozottabb cselekvést igényel regionális (uniós) szinten is. Annak ellenére, hogy az Európa Tanács által fontosnak tartott közös értékeket alapvetően osztják az EU tagállamai, néhány uniós tagállam úgy

döntött, hogy nem kívánja betartani a hontalanság elkerülése elvét, amelyről mind az Európa Tanács, mind pedig az ENSZ égisze alatt elfogadott egyezmények, köztük az ENSZ hontalansági egyezmények, is rendelkeznek. Ez az egyik oka annak, hogy doktori kutatásomban az Európa Tanács eszközeiben rejlő potenciál helyett az EU jogi és szakpolitikai eszközök elemzésére helyeztem a hangsúlyt.

Másodszor, a disszertáció alapvetően az EU területén élő nem-menekült hontalan személyekkel foglalkozik. Ugyanakkor szükségét éreztem annak, hogy röviden utaljak a hontalanság, a harmadik országokban fellelhető diszkriminatív állampolgársági törvényekre (amelyek több szempontból hátrányosan érintik a nőket), valamint a közelmúltban lezajlott menekültválság közötti összefüggésre, azért, hogy teljesebb képet alkothassak a hontalanság támasztotta regionális kihívásokról Európában és annak határain túl. A hontalanság esetei Európában a közelmúltban lezajlott menekültválság nyomán megnövekedett, mindazonáltal a menekültválság politikai érzékenységére és lecsengésére való tekintettel nem kerül megtárgyalásra a hontalansággal összefüggő hatásain túlmenően. Az Európa partjaihoz érkező menedékkérők többségét kibocsátó származási országok a dolgozatban kizárólag a nőket diszkrimináló állampolgársági törvényeik nyomán kerülnek tanulmányozásra, ugyanis ezek az állampolgársági törvények nem teszik lehetővé számukra állampolgárságuk tovább örökítését gyermekeik számára, amelynek következtében a gyermekeik esetében a hontalanság kockázata jelentősen megnő (apa eltűnése, halála, házasságon kívüli gyermek, anyakönyvezés lehetőségének hiánya az apa távolléte/el nem ismerése esetén, stb.)

Harmadszor, annak ellenére, hogy a hontalanság jellemzően az etnikai kisebbségek körében fordul gyakrabban elő, amelyre több alkalommal is utalok majd az értekezésemben, a hontalanság kezelésével kapcsolatban elsősorban az egyenlőség és a diszkrimináció tilalmára szorítkoztam, amelyet a hontalanság sokszínű jellege nyomán inkluzívabb megközelítésnek ítélek meg a pusztán kisebbségi jogi megközelítésnél. Hasonlóképpen, annak ellenére, hogy a hontalan személyek fogva tartásának kérdését rendkívül relevánsnak tartom a hontalanok helyzete vizsgálatában Európában, úgy ítélem meg, hogy a kutatási témakör e szegmensével terjedelmi okokból kifolyólag nem áll módomban foglalkozni részletesen a doktori disszertációm keretében.

8) Következtetések

A hontalanság egy az emberiség által teremtett probléma, amely továbbra is előfordul Európában, ideértve az Európai Unió tagállamait és az ahhoz csatlakozni kívánó országokat is. A hontalanság önmagában egy rendkívül komoly emberi jogi jogsértés, ezért annak felszámolására tett erőfeszítések közös uniós cselekvést tesznek szükségessé, azért, hogy az EU olyan pozitív elmozdulást idézzon elő, amelynek nyomán az érintett európai országokban megfelelő szakpolitikai és jogalkotási intézkedések kerülnek fogantatásra.

Az Európában élő hontalan személyek állampolgársági jogaival elsősorban az érintett EU tagállamok és uniós csatlakozási törekvésekkel rendelkező országok által ratifikált nemzetközi egyezményekben foglalt egyenlőség és a diszkrimináció tilalom általános jogelvei nyomán lenne szükséges foglalkozni, különös tekintettel az *in situ* hontalanokra, ideértve a nem állampolgárokat és hontalan romákat is. Ez azt is jelenti, hogy annak ellenére, hogy a (tag)államok szuverén döntése, hogy kiket választ állampolgárának, ez a szuverenitás jelentősen csökkent az emberi jogi rezsím nagyvű fejlődése és elfogadottsága nyomán, amely az egyént (az államhoz hasonlóan) a nemzetközi jog alanyává tette, akik jogokkal és köteleességekkel rendelkeznek, ideértve az állampolgársághoz való jogot. Ez az emberi jog az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatára nyúlik vissza, amely alapjául szolgált az összes későbbi egyetemes és regionális emberi jogi instrumentumnak, ideértve az Emberi Jogok Európai Egyezményét és az EU Alapjogi Kartáját is, amelyek ugyan nem említik kifejezetten az állampolgársághoz való jogot, tartalmazzák diszkrimináció tilalmára vonatkozó rendelkezéseket, amely szorosan összefügg az állampolgárság hiányával és ezáltal a hontalanság eseteivel.

Fontos megjegyezni, hogy azok az uniós tagállamok, amelyek részes államai az 1954-es egyezménynek, nemzetközi kötelezettséggel bírnak a hontalanság megállapításáért, akkor is, ha ez nem szerepel az Egyezményben, ugyanis a hontalan személyek azonosítása előfeltétele az Egyezményben foglalt jogok és jogosultságok gyakorlásának. Tekintettel arra, hogy Európa-szerte igen eltérő jellegzetességeket mutatnak a hontalan populációk, a közös minimumszabályok, a hontalanságot megállapító eljárás és a hontalanság-specifikus védelmi státusz elfogadását regionálisan össze szükséges hangolni az EU-szerte egységes védelem nyújtása céljából, konzultálva az UNHCR-rel és az ENS-sel. Mint említettem, ennek az EU-harmonizált keretnek a tagállami végrehajtásáról másodlagos uniós jogforrás útján lehetne kellően gondoskodni.

Ezzel összhangban az EU-nak egy irányelvet lenne szükséges elfogadni, kötelezve tagállamait arra, hogy létrehozzanak jól működő hontalanságot megállapító eljárásokat azért, hogy minden tagállamban azonos védelemben részesüljenek az eljárásokon keresztül azonosított hontalan személyek. A javasolt irányelv elfogadásának jogalapja a TFEU non-diszkriminációs rendelkezései (illetve az EU Alapjogi Kartájának azokat alátámasztó rendelkezései) lennének. Az irányelv a tagállamok számára azt a kötelezettséget irányozná elő, hogy fogadjanak el egy olyan törvényi keretet, amely tagállami szinten rendelkezik az irányelvben foglalt szempontoknak megfelelően a hontalan személyekkel történő bánásmód közös minimumszabályairól, hontalanságot megállapító eljárásról és védelmi státusz létrehozásáról.

Tekintettel arra, hogy a hontalanság számos uniós csatlakozási törekvéssel rendelkező országban előfordul, az uniós bővítés folyamata kiváló lehetőséget nyújt arra, hogy a hontalansággal kapcsolatos kérdések és szükséges intézkedések megtárgyalásra kerüljenek a potenciálisan csatlakozó államok kormányaival. Ennek nyomán az EU-nak sokkal ambíciózusabb külpolitikai megközelítést szükséges pozicionálnia az előcsatlakozási tárgyalások keretében, amely az érintett országokat arra kötelezné, hogy az egyenlőség, diszkrimináció-tilalom és a kisebbségek védelme jegyében érdemben foglalkozzanak a hontalanság visszaszorításának ügyével.

Az EU-nak a hontalanság visszaszorításának és egyenlő állampolgársági jogoknak ügyét is szükséges lenne hasonlóan felvállalnia harmadik országokkal szemben, amelyek propagálják a hontalanság fennmaradását, tekintettel arra, hogy a hontalanság az elvándorlás kiváltó oka is lehet. Ugyanakkor szükséges kiemelni, hogy e szerepvállalások csakis abban az esetben lennének hitelesek, amennyiben az uniós és tagállami döntéshozók a hontalanság hatásainak és európai kihívásainak teljes tudatában meghozzák azt a politikai döntést, hogy komolyan foglalkoznak a hontalanság visszaszorításával az EU területén és közvetlen szomszédságában, kezdve a nem állampolgárság és a roma hontalanság felszámolásának ügyével.

9) Új tudományos eredmények

EU-jogi megközelítésből

1. Az EU rendelkezik hatáskörrel a hontalan személyek sérülékeny helyzete kezelésében, nem csupán a migrációs, de a nem-migrációs kontextusban is, a TFEU 18. cikke alapján, amely kimondja az állampolgárságon alapuló diszkrimináció tilalmát, amelyet alátámaszt az EU Alapjogi Karta 21. cikkének 2. bekezdése is.

2. Az állampolgárság automatikus nyújtásának következetes visszautasítása bizonyos kisebbségek részére (pl. nem állampolgárok részére, akik bár korábban szovjet állampolgárok voltak, generációkon óta az EU tagállamaiban élnek, ezért úgy gondolom, nem elvárható a részükről a honosítási eljárásra történő jelentkezés) a TFEU 18. cikkében és az EU Alapjogi Karta 21. cikke 2. bekezdésében foglaltak céljaival ellentétes.
3. A TFEU 18. cikke a Szerződés 67. cikkének 2. bekezdésével együtt jogalapot képezhet a disszertációban kifejtett uniós irányelv elfogadásához, amely előíranyozná a tagállamok részére egy EU-szinten harmonizált keretrendszer létrehozását a hontalan személyekkel való bánásmód közös minimumszabályai, hontalanságot megállapító eljárás és hontalanság-specifikus védelmi státusz tagállami szintű megvalósításán keresztül. Ez elősegítené a hontalan személyek 1954-es Egyezményben foglalt legfontosabb jogainak regionálisan (EU-szinten) összehangolt végrehajtását.
4. Az uniós irányelvnek meghatározott normatív elemekre kell építenie, amelyekre vonatkozóan disszertációm 11. fejezetében kiterjedt javaslatokat és jó gyakorlatokat fogalmaztam meg a hontalan személyekkel történő bánásmód, hontalanságot megállapító eljárás és védelmi státusz kapcsán, kitérve a hontalan személyek minimum jogaira is.

Emberi jogi megközelítésből

5. A hontalansági státusz megállapítása hiányában a hontalan személyek kiszorulnak a formális munkaerőpiacról (az el nem ismert menedékkérőkhöz hasonlóan) és ebből kifolyólag az informális munkaerőpiacon kénytelenek elhelyezkedni, amely rendkívül kiszolgáltatottá teszi őket emberi jogi jogsértésekre és veszélyes munkakörülményekre. A hontalan nők további nehézségekkel néznek szembe a legális és tisztességes munkavállalás margóján.
6. A hontalanságot megállapító eljárások széles körű hiánya az EU tagállamaiban és ezáltal a hontalanként történő elismerés lehetőségének hiánya nem indokolhatja a hontalan személyek munkaerőpiachoz való korlátlan és automatikus hozzáféréseinek és ezáltal a munkához való joguk gyakorlásának megtagadását (amely jogot kimond az 1954-es Egyezmény is), ahogyan a hontalan személyek illegális tartózkodása sem.

7. Az Európában élő nem állampolgárok helyzete két szempontból ér fel emberi jogi jogsértéssel. Egyrészt sérti az állampolgársághoz való emberi jogot az állampolgárság automatikus nyújtásának következetes megtagadása révén, olyan személyekkel szemben, akik bár korábban szovjet állampolgárok voltak, generációkon átívelő kötelék fűzi őket az EU bizonyos tagállamaihoz és akiktől éppen ezért nem várható el a honosítási eljárásra történő jelentkezés. Másrészt a nem állampolgárság sérti az egyenlőséghez való jogot és a diszkrimináció tilalmát, amely a nem állampolgárok esetében például a munkaerőpiacon érzékelhető, ahol aránytalanul nagy diszkrimináció éri őket (részben a többségi nyelv magas fokú ismerete hiányában, részben azért, mert számos pozíció a köz- és magánszférában nem hozzáférhető a számukra ezekben a tagállamokban.)
8. Tekintettel a széles körű szociális juttatásokra, amelyekre a nem állampolgárok jogosultak az EU balti tagállamaiban, e személyek nem tekinthetők hontalanoknak. Ugyanakkor az alapvető politikai jogok (választójog) és gazdasági lehetőségek hiányában küzdelmeik óriási hasonlóságot mutatnak a hontalan személyek által tapasztalt nehézségekkel.
9. Az EU eddig nem használta ki kellően az ENSZ mechanizmusait, ideértve az Egyetemes Időszakos Felülvizsgálati (UPR) mechanizmust, amelyen keresztül az EU ösztönözhetné tagállamait UPR-ajánlások megfogalmazására, olyan uniós tagállamok részére, amelyek hontalan populációval rendelkeznek és elutasítják az ENSZ hontalansági egyezményeihez történő csatlakozást, így részükre megfogalmazható például, hogy ratifikálják az ENSZ hontalansági egyezményeit.

Az EU külső fellépése megközelítéséből

10. Az EU rendelkezik minden szükséges eszközzel, tárgyalási és befolyásolási képességgel, hogy integrálja a hontalanság kezelése ügyét mind a kétoldalú, mind a többoldalú külpolitikájában, különösen az ENSZ kontextusában és a jelenleg is kidolgozás alatt álló keretben, amely kifejezetten a hontalanság kezelésére irányul majd harmadik országokkal.
11. A csatlakozási tárgyalási körök során az EU-nak lehetősége nyílik a hontalanság visszaszorításának feltételeiről tárgyalni az uniós csatlakozási törekvésekkel és számottevő hontalan lakossággal rendelkező országokkal (pl. jugoszláv utódállamok) a

csatlakozás politikai kritériumait tárgyaló fejezetek nyomán, amelyek kiterjednek az emberi jogok és a kisebbségek védelmére, így a hontalanságra is.

12. A korlátozott gazdasági lehetőségek és el nem ismerés kiválthatja a nem állampolgárok elvándorlását más uniós tagállamokba, valamint az Orosz Föderációba.

13. Amennyiben a nem állampolgárok nem kapnak alapvető politikai és gazdaság jogokat az EU balti tagállamaiban, a nem állampolgárság potenciális veszélyforrás marad a regionális stabilitás szempontjából.

10) Ajánlások

A disszertáció főbb megállapításai alapján a következő ajánlásokra teszek javaslatot:

1. Az EUB kezdje el fokozatosan alkalmazni a TFEU 18. cikkét (a 67. cikk 2. bekezdésével együtt) a harmadik országbeli állampolgárok és hontalan személyek jogai előmozdításában¹, az emberi jogi ügyvédekhez és jogvédőkhöz hasonlóan;
2. Az EU tagállamokat minden létező csatornán fokozottan ösztönözni kell arra, hogy csatlakozzanak az ENSZ hontalansági egyezményeihez, ideértve az Egyetemes Időszakos Felülvizsgálati mechanizmusát;
3. Az EU-nak egy fokozottabb emberi jogi megközelítést lenne szükséges alkalmaznia a hontalan személyek alapvető jogai és védelme előmozdítása érdekében;
4. Az EU-nak szükséges lenne elfogadnia egy irányelvet egy EU-szinten harmonizált keretrendszerrel, amely a hontalan személyekkel szembeni bánásmódra vonatkozóan közös minimumszabályokat, hontalanságot megállapít eljárást és hontalanság-specifikus védelmi státusz bevezetését irányozná elő a tagállamok számára, azért, hogy a hontalan személyek EU-szerte hasonló védelemben részesüljenek;
5. A hontalan személyek és nem állampolgárok emberi jogait a TFEU-ban megfogalmazott (és az EU Alapjogi Kartája által megerősített) diszkrimináció-tilalom nyomán szükséges előmozdítani az EU-ban;
6. A hontalan személyek számára akadálytalan hozzáférést kell biztosítani a munkaerőpiachoz az EU tagállamaiban, amely nagyban elősegítené a beilleszkedésüket a fogadó országukban, illetve pozitív hatást gyakorolna hosszú távon az önállóságukra is;

¹ A hontalan személyeket a Lisszaboni Szerződés 67. cikkének 2. bekezdése értelmében a harmadik országbeli állampolgárokkal azonos bánásmódban kell részesíteni.

7. Igényen alapuló individualizált támogató szolgáltatásokat, mentorálást és csoportfoglalkozásokat kell bevezetni a hontalan nők munkaerőpiaci-piaci és társadalmi beilleszkedését.
8. A hontalan személyek munkaerőpiachoz történő korlátlan és automatikus hozzáférése biztosításának nem lehet feltétele a lakhatási engedély megszerzése vagy hontalan státuszuk elismerése az azt megállapító eljárások hiánya és hiányosságai nyomán.
9. Az EU-nak újra kell pozicionálnia az EU-n kívüli emberi jogi cselekvési tervét, oly módon, hogy a hontalanság elleni fellépés becsatornázásra kerüljön a kétoldalú és többoldalú párbeszédeibe harmadik országokkal, amelyek nem tesznek eleget a hontalanság felszámolásában a saját országukban;
10. E célból a régóta esedékes politikai keretet, amely a hontalanság kapcsán irányzott elő együttműködést harmadik országokkal, szükséges haladéktalanul létrehozni;
11. Az EU-nak továbbá be kell építenie a hontalanság megelőzése és csökkentése ügyét az uniós csatlakozási törekvésekkel rendelkező országokkal folytatott előcsatlakozási tárgyalási körökbe, külön tekintettel a Nyugat-Balkán országaira, amelyek számottevő hontalan lakossággal bírnak. A tárgyalások során az érintett országok kormányait ösztönözni kell arra, hogy konkrét intézkedéseket tegyenek arra vonatkozóan, hogy megkönnyítsék az anyakönyvezéshez történő hozzáférést, amelyek gyakran elérhetetlenek roma családok számára, akiket aránytalanul érint a dokumentumok hiánya és ezért fokozottan ki vannak téve a hontalanság előfordulásának ezekben az országokban.

11) A kutatási eredmények felhasználási lehetőségei

Ez a disszertáció elsősorban annak alátámasztására irányul, hogy lenne létjogosultsága az EU fokozottabb szerepvállalásának és a hontalan személyek azonosítására és védelmére szolgáló EU-harmonizált keretrendszer elfogadására, javasolva normatív elemeket egy uniós irányelvhez, amelyeket az EU-s döntéshozóknak is figyelembe vehetnének. Ezért a disszertáció **a hontalan személyek azonosítását és védelmét előirányzó EU-harmonizált keretrendszer** alapjául szolgáló uniós irányelv modelljét vázolja fel, amely a hontalan személyekkel való bánásmód közös minimumszabályai, hontalanságot megállapító eljárás és az ezen keresztül beazonosított hontalan személyek számára védelmi státusz elfogadását irányozná elő a tagállamok részére. A kutatásom alapján összegzett normatív elemeket javaslom az említett uniós irányelv kidolgozása és letárgyalása során figyelembe venni, amelyek részletesen olvashatóak a disszertációban.

Publikációs Jegyzék

Berényi Katalin, 2018. Realising non-citizens' right to a nationality: A pressing human rights issue to be put higher on the EU agenda, Acta Humana, National University of Public Service, Budapest (to be published in 2018)

Berényi Katalin, 2018. Non-citizenship in the EU: Irrelevant, a driving force for displacement or a pretext for intervention?, Cultural Relations Quarterly Review, Vol. 4, Issue 1, Institute for Cultural Relations Policy (ICRP), Budapest (to be published in May 2018)

Berényi Katalin, 2018. An inspiring parallel between Hungarian and Italian court decisions with a view to ending statelessness in the EU, book chapter of the Conference Book of the 2016 Budapest Conference of the Network of Hungarian and Italian Comparative Constitutional and Political Science Scholars (to be published in April 2018)

Berényi Katalin, 2018. Empowering Refugee and Stateless Women through Targeted Measures of Labour Market Integration: NGO efforts in Hungary, Human Rights Issues Series entitled 'Women's labour rights and employment perspectives in Europe', pp. 37-42. Institute for Cultural Relations Policy (ICRP), Budapest
http://culturalrelations.org/Resources/2018/ICRP_Human_Rights_Issues_2018-01.pdf

Berényi Katalin, 2016. Rethinking the Advocacy Tools of the EU in Exporting EU Legal Principles and Equal Nationality Rights to the MENAT Region to Tackle Childhood Statelessness beyond its Borders. Statelessness Working Paper Series Vol. 3 2016/5, pp. 1-17. http://www.institutesi.org/WP2016_05.pdf

Berényi Katalin, 2016. Statelessness and the refugee crisis in the EU, Forced Migration Review Vol. 53, Refugees Studies Centre, University of Oxford, pp. 69-70.
<http://www.fmreview.org/sites/fmr/files/FMRdownloads/en/community-protection/berenyi.pdf>

Berényi Katalin, 2016. (Ott)hontalanul Európában: Uniós jogalkotás a hontalanok védelmében a migrációs kifáradás időszakában. Belügyi Szemle Vol. 64, Number 1. (Special Issue on Migration) pp. 30-46.

A Szerző életrajza

Személyes adatok

Név: Berényi Katalin
Állampolgárság: Magyar
Születés helye és ideje: Szeged, 1988. 07. 25.
E-mail: berenyikatalin@hotmail.com

Hat év szakmai tapasztalat a bilaterális és multilaterális diplomácia (ENSZ, EU), valamint a bel- és igazságügyi együttműködés (migráció, alapvető jogok, bűnüldözési együttműködés) terén.

Szakmai tapasztalat

2018-jelenleg: **JHA szakértő**, Euromed Police, CEPOL, Budapest
2016 – 2017: **Emberi jogi diplomata**, Magyarország Állandó ENSZ-Képvisellete, Genf
2015 –2016: **Tanácsadó**, Külgazdasági és Külügyminisztérium, Budapest
2014 –2015: **Migrációs szakértő és szakmai koordinátor**, az Európai Migrációs Hálózat Magyar Kapcsolattartó Pontja, Budapest
2013: **Nemzetközi képzési koordinátor**, Országos Bírósági Hivatal, Budapest
2012 – 2013: **Emberi Jogi Médiakövető**, Montreáli Emberi Jogi Tanulmányok Intézet
2012: **Projektasszisztens**, Europe Limited, Budapest
2011: **Belga összekötő tisztt**, az Európai Unió Tanácsának magyar EU-elnöksége
2010: **Gyakornok**, Transparency International Magyarország

Egyetemi tanulmányok

2017/2018: Nemzeti Közszolgálati Egyetem – PhD (angol nyelven)
2013/2016: Szegedi Tudományegyetem – PhD (abszolutórium)
2010/2012: Budapesti Corvinus Egyetem, International Relations MSc (angol nyelven)
2011: HEC Montreal, Kanada, Üzleti tanulmányok BSc csereprogram
2010/2011: BCE/Sorbonne Nouvelle Paris, Nemzetközi Aktuálpolitika (francia nyelven)
2008/2009: Catholic University of Louvain, Belgium, Erasmus ösztöndíjas (francia nyelven)
2007/2010: Szegedi Tudományegyetem, Nemzetközi Tanulmányok BSc
2007/2010: Szegedi Tudományegyetem, Francia jogi képzés (francia nyelven)

Szakmai szervezeti tagság

Az Európai Hontalanügyi Hálózat szakértő tagja

Az Európai Migrációs Hálózat Magyar Kapcsolattartó Pontjának Szakértői Hálózata tagja

Nyelvismeret

Magyar: anyanyelv

Angol: C1

Francia: C1

Német: C1